

Da Gerhardsen «styrtet» Nygaardsvold

Oslo (NTB-Ivar Johansen): Einar Gerhardsen gikk sommeren 1940 inn for å søke tilknytning til Fedrelandslaget for å få til en ordning med den tyske okkupasjonsmakten. Året etter samarbeidet han med borgerlige kref-

ter i den såkalte «Kretsen» for å sette til side de «gamle» partiene etter frigjøringen av Norge, påstår historikeren Harald Berntsen i en omfattende biografi av Johan Nygaardsvold.

Berntsen belegger sine oppsiktsvekkende påstander med dokumenter som tidligere ikke har vært offentlig kjent. Det ene er en rapport fra Finn Moe til Arbeiderparti-folk i Stockholm om forhandlinger om opprettelse av en «nasjonal front» i Oslo sommeren 1940. Moe går der selv inn for et samarbeid med Fe-laget for å kunne redde Norge i et nasjonalsosialistisk Europa — synspunkter han hevder han har drøftet med Gerhardsen. Det andre er en rapport som Baard Krogvig hadde gitt fra en reise til Oslo i juli 1941 med referat av de drøftelser som foregikk innenfor «Kretsen» og den ikke-parlamentariske fløy av Arbeiderpartiet i Oslo. De planer som der ble luftet, og som Gerhardsen ifølge Berntsen på det tidspunkt gikk inn for, var å begrense partiens antall og opprette statsstøttede organisasjoner innenfor samfunnslivet etter krigen.

Nygaardsvold mot Youngstorget

I sin murstein av en bok på 740 sider plasserer forfatteren Nygaardsvold som den ubestridte leder for den parlamentariske fløyen innen Arbeiderpartiet i mellomkrigstiden og fram til frigjøringen i 1945. I denne posisjonen sto Nygaardsvold som en motpol til partiledelsen på Youngstorget med «triumviratet» Tranmæl, Gerhardsen og Oscar Torp i spissen. Det ga seg uttrykk i den daglige maktkamp innen partiet, og kom særlig til syne i 30-årenes strid om bevilgningene til forsva-

ret, da partiledelsen etter makt- overtagelsen i 1935 presset på regjeringen Nygaardsvold og stortingsgruppen for å styrke den militære beredskapen til vern mot fascismens frammarsj i Europa.

Disse motsetningene levde videre under krigen da partiledelsen i det okkuperte Norge under Gerhardsens ledelse la opp strategien for den politiske kampen etter krigen. Berntsen viser hvordan den ikke-parlamentariske ledelsen i partiet allierte seg med ledende ikke-sosialistiske krefter i motstandsbevegelsen for å skifte ut regjeringen Nygaardsvold med en bred samlingsregjering inntil det kunne holdes nytt stortingsvalg.

Et kynisk spill

Dise planene lyktes gjennom det Berntsen beskriver som et kynisk spill som Gerhardsen sto i spissen for. Med støtte blant annet i Nygaardsvolds dagbøker beskrives hans skuffelse og bitterhet over måten han ble utmanøvrert på. Han kom til Oslo fra London 31. mai 1945, men ble holdt utenfor de drøftelser som pågikk om en ny samlingsregjering. Først 11. juni ble han informert og ble stilt overfor «fullbrakte avgjørelser».

Nygaardsvold hadde i London-tiden meddelt at hans regjering ville søke avskjed ved ankomsten til Norge, og han var selv innstilt på å trekke seg tilbake. Han så seg selv som en slagen mann etter det tyske overfalllet. Han var stadig merket av det nederlaget som han følte at han og hans politiske linje hadde lidd,

BIOGRAFI: Historikeren Harald Berntsen presenterte forleden den omfattende biografien om Johan Nygaardsvold. (Foto: Lise Aserud).

skriver Berntsen.

Boken vil sikkert reise debatt både blant politikere og historikere, ikke minst fordi forfatteren retter kraftig kritikk mot norske historikere som han synes har gitt en framstilling av okkupasjons-historien som er egnet til å tekkes makthaverne og ledelsen av motstandsbevegelsen. Han innrøm-

mer at hans bok er subjektiv, fordi det ikke er mulig å skrive objektiv historie. Historiekrivningen vil bli preget av den innfalls-vinkel og det perspektiv historikeren anlegger, hevdet han da boken ble presentert mandag.

«Gubben» ikke bare traust
Mindre omstridt enn krigshistori-

en vil Berntsens beskrivelse av Nygaardsvolds virksomhet som parlamentariker og regjeringssjef være. Boken tegner bildet av en politiker og et sammensatt menneske som er annerledes enn det trauste bildet som ble tegnet av ham i partiets markedsføring av ham som «Gubben».

100829